

fické a společenské situace v pražském souměstí totiž může do zdánlivě vytěženého tématu přinést nové souvislosti a interpretační možnosti. Ve vzácně dochovaných případech umožňuje rozkrýt namnoze jen tušené a velmi těžko doložitelné úzké rodinné a sousedské vztahy, o jejichž významu nemusíme pochybovat. Z mnoha pramenných dokladů lze usuzovat, že jednotlivé staroměstské a novoměstské rodiny navštěvovaly společně mše ve svém farním kostele, svědčily si na různých důležitých právních pořízeních, uzavíraly vzájemně sňatky a mnohdy vyznávaly i společnou politickou a náboženskou linii. Právě zdánlivě banální skutečnost jako blízké sousedství jednotlivých měšťanů nebo královských dvořanů, spolu s detailní znalostí společenské situace v pražském souměstí v době husitské, Čornejovi umožnila rekonstruovat vzájemné vztahy mezi stoupenci husitského programu na dvoře Václava IV. Navíc se mu na jejich základě podařilo vedle obecně známých osobností danou událost „zalditnit“. Dějiny totiž netvořily pouze velké osobnosti, což platí dvojnásob v období revolučních zvratů, ale často až doposud blíže neznámí a odbornou literaturou přehlížení lidé.

Husitská revoluce vynesla do čela pražského souměstí řadu nových osob, které se aktivně podílely na politickém dění. Čornej dokládá, že mnoho jednotlivců, kteří po roce 1419 vystupují jako hlavní aktéři, se znalo již před výbuchem husitských bouří a k pronikavému politickému a společenskému vzestupu jim nepomohl výhradně historický zvrat, ale také zkušenosti a kontakty získané pobytem na panovnickém dvoře a v pražském prostředí. Ostatně o provázanosti staroměstského prostředí, samotné kolébky husitství a reformních myšlenek, s panovnickým dvorem, na němž působila řada stoupců husitského programu z řad šlechty a pražských univerzitních kruhů, v souladu s autorem pochybovat nemusíme.

Dané tvrzení autor mimo jiné dokládá na známém případě Jana Žižky z Trocnova. Tohoto vojevůdce totiž můžeme velmi pravděpodobně ztotožnit s královským jednookým vrátným Jankem, který od roku 1414 vlastnil nejprve dům čp. 859 na Novém a později čp. 652 na Starém Městě pražském, oba v sousedství svého pravděpodobného místa působení – Králova dvora. Žižka se pohyboval mezi vyšehradskými many, z jejichž okruhu se rekrutovala celá plejáda budoucích významných husitských válečníků

a politiků, například Jan Roháč z Dubé, Jan Řitka z Bezdědic, Mikuláš z Husi, Jan Bechyně, Jan Puška z Kunštátu nebo pozdější zemský správce Aleš Vřešťovský z Rýzmburka, abychom jmenovali alespoň ty známější osoby.

Kniha je velice čtivě napsána a nutno dodat, že plynulý, ničím nerušený tok myšlenek a věcných argumentů představuje u Čornejových děl neměnný standard. Přestože se autor vzhledem k rozsahu logicky vyhnul srovnání s jinými městskými revoltami v pozdní středověké Evropě, stejně jako upustil od poznámkového aparátu, na první pohled je zřejmé, že kniha je založena na dlouholetém pramenném výzkumu a naše dosavadní znalosti jak o první pražské defenestraci, tak o zásadních problémech počátků husitské revoluce a dění v husitské Praze nejenom vhodným způsobem shrnuje, ale v mnoha případech také výrazně doplňuje a rozšiřuje.

MARTIN MUSÍLEK

Böhmen und das Deutsche Reich. Ideen- und Kulturtransfer im Vergleich (13.–16. Jahrhundert), hg. Eva SCHLOTHEUBER – Hubertus SEIBERT, Oldenbourg Verlag, München 2009 (= Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, Bd. 116)

362 s., ISBN 978-3-486-59147-7

Sborník s příspěvky mladší vědecké generace se pokouší sjednotit pojednaná témata na půdorysu náročného konceptu kulturního transferu. Editori je rozdělili do tří částí – *Herrschaft und kultureller Austausch, Schriftlichkeit und Repräsentation im Vergleich* a *Architektur und Wandmalerei*. Jak už názvy jednotlivých oddílů naznačují, teoretické koncepty jsou jedna věc, praktická aplikace leckdy druhá, a najít společného jmenovatele studií v daných oddílech není jednoduché. Netřeba z toho hned vinit autory. V první části si zaslouží pozornost zvláště stať Richarda Němce, věnovaná roli architektury v politice Karla IV. v Čechách a v říši, a Bernda Carqué, srovnávající „uměleckou reprezentaci“ pražského a pařížského královského dvora ve stejné době. Obě překračují úroveň prosté komparace dvou různých prostředí a s širokým záběrem přinášejí podnětné postřehy k problému přenášení kulturních zvyklostí, víceméně programového a v nejvyšším společenském prostředí.

Studie druhé části jsou již tematicky rozptýleny podstatně více a vesměs se zaměřují na úžeji vymezené otázky, přičemž sledují takřka bezvýhradně linii vlivů, kontaktů a vztahů mezi českými zeměmi a říší. Vedle důkladně materiálově založených příspěvků ke středověké epigrafice a datacím na nástěnných malbách, resp. dalších k seznamům světců a berním registrům, si pozornost zaslouží studie Roberta Šimůnka, který rozebírá (ne)standardnost středověkých testamentů, Uweho Trespa k osudům hraběcího rodu Šliků na přelomu 15.–16. století a Pavla Soukupa, jenž se nápaditě zamýšlí nad rolí kázání při šíření myšlenek *devotio moderna* v pražském prostředí. Třetí oddíl se již věnuje jen problémům uměleckohistorickým – biskupu Janu IV. z Dražic jako mecenášovi, vlivům Lukáše Cranacha st. na českou malbu v první půli 16. století, hradům Václava IV. a malířské výzdobě kostela sv. Jakuba ve Slavětíně s pozoruhodnou znakovou galerií v chóru.

Přemíra sborníků a „kolektivních monografií“ si v posledních letech vybírá svou daň v efemérní životnosti většiny otištěných příspěvků, které často jen shrnují známé teze s několika novými drobnostmi, případně se pod vznešeně znějícími názvy skrývají staré známé, tradičně koncipované stati. Tato bolest se v některých částech nevyhýbá ani anotované knize. Koncept kulturního transferu je ovšem výzvou k postoupení za tradičně pojaté srovnávací studie, výzvou, již většina autorů přijala a zdařile se s ní vyrovnala.

TOMÁŠ BOROVSKÝ

Lenka BOBKOVÁ – Martin ČAPSKÝ
– Irena KORBELÁŘOVÁ a kol.,
Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české, Slezská univerzita v Opavě, Opava 2009 (= Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis, Supplementa 7)

263 s., ISBN 978-80-7248-563-5

Problematice Koruny Království českého a způsobu jejího fungování je v posledních letech věnována zvýšená pozornost řady domácích i zahraničních badatelů. Příspěvky v anotovaném sborníku *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české*, původně přednesené 22.–23. června 2009 na stejnojmenném kolokviu

v Opavě, přibližují jeden z typů středověké správy, jejímž prostřednictvím vykonával český král (či v případě lenních knížectví jejich zeměpán) v době své nepřítomnosti jak správu vedlejších zemí Koruny, tak území spadajících pod jeho bezprostřední vládu.

Úvodní text Ireny Korbelařové je obecným nástinem vývoje hejtmanské správy ve Slezsku od jejích počátků ve 13. století, kdy působnost zemského hejtmána ještě nebyla přesně definována, přes jeho charakteristiku jako úřadu královského či knížecího až po jeho přeměnu nejprve v instituci s celozemskou působností (15. století) a následně v absolutisticky chápaný vrchní úřad (Oberamt) s převážně reprezentačními a dohlížecími úkoly, zrušený v roce 1742.

Robert Antonín zaměřil svoji pozornost na dvory posledních přemyslovských panovníků, v jejichž službách se setkáváme s úřadem zemského hejtmána ve druhé polovině 13. století, a to v souvislosti s jejich expanzivní politikou do alpských zemí a posléze do Polska. Autor dochází k závěru, že v tomto období nelze hovořit o dosazování konkrétních osob do hejtmanského úřadu, jenž zatím nebyl pevně vymezen, nýbrž o jejich pověřování úřadem, většinou v souvislosti s určitým úkolem či s konkrétní politickou situací. Všimá si rovněž hejtmánovy funkce u zemského soudu a při smírčím řízení.

Prvním bezprostředním majetkem českého krále ve Slezsku, který byl v době jeho nepřítomnosti spravován prostřednictvím zemského hejtmána, bylo vratislavské knížectví. Mlada Holá ukazuje na příkladu konkrétních osob a následně i rozbořem zápisů register vratislavské hejtmanské kanceláře, jaké pravomoci byly zástupci krále svěřeny, a že ne vždy musely jeho úkoly souviset pouze s vlastním Vratislavskem. Ve spojitosti s řadou sporů mezi vratislavskými hejtmány a biskupem, případně vratislavskou městskou radou, která byla po jistou dobu hejtmanskou funkcí rovněž pověřena, pak zdůrazňuje, nakolik bylo důležité, aby hejtmán vahou svého úřadu připomínal obyvatelům tohoto dolnoslezského knížectví svrchovanost českého krále. Stranou autorčiny pozornosti nezůstaly ani situace, kdy byl mimo vratislavské knížectví sám zemský hejtmán. Různým formám zastupování zemského hejtmána, tentokrát ovšem na Moravě ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století, se pak věnuje i Marek Starý.

V časové návaznosti se k vratislavskému knížectví vrací Martin Čapský, jenž mapuje